

1. Arnoldi Joh. Conr. diff. de Deo, Mundo et Homine, Gisse 1719.
2. Baumgarteni Sijism. Jac. diff. ad verba Rom: 1. v: 4. Hald 1738.
3. Beumleri Marci diff. de libero Nature Tiguri 1797.
4. Gernerii Salam. Theres. de Sacramentis in genere, Wittenbergæ 1596.
5. Hartmanni Joachimi diff. Sirtens Vati-
cinum Simeonis. Rostochij 1744.
6. Heilbronneri phil. diff. proponendi
Antitheria Doctrinae petri Apostoli et
Pontificis Romani, Lauingæ 1597.

ILLVSTRISSIMO,
SAPIENTISSIMO QVE PRINCI-
PI AC DOMINO, DOMINO LVDOVICO, SENIORI,
Hassia Landgrauio, Comiti in Catzenelnbogen, Dietz, Ziegenhain,
& Nidda, &c. Domino meo cle-
mentissimo.

MULTI sunt in ea opinione, Princeps Illustrissime, Domine clementissime, nefas esse de Deo Trinitatisq; mysterio Scholasticas instituere exercitationes ac συζητήσεις, eò quòd, D. Hilario teste, Deus hoc sit, quod cum dicitur, non potest dici; cum æstimatur, non potest æstimari; cum definitur, ipse sua crescit definitione; eaq; de causâ Sacratissimum etiam Principem Iustinianum peculiari lege cauisse, ne quis de S. S. Trinitatis mysterio disputet aut contentiones moueat. Hisce respondere videtur D. Ambrosius l. 1. de vocat. gent. c. 7. cum inquit: Quæ Deus occulta esse voluit, scrutanda non sunt; quæ autem manifesta fecit, non sunt neganda; ne in illis illicitè curiosi, in his verò damnabiliter inueniamur ingrati. Innuens, tantum abesse, vt piæ ac sobriæ de Deo in Scripturis S. fundatæ improbentur collationes, vt potius ingratiè illam negare videantur doctrinam, qui molesta sua taciturnitatis modestia sicco pede eam præterire gestiant. Curiosas verò extra Verbum diuinitus reuelatum quæstiunculas, speculationesq; Philosophicas ab Ecclesia Dei alienas esse debere, nemo (vt opinor) ibit inficias. Hæc cum ita se habeant, minùs ἀθεολόγως me facere existimabam, si præsentem materiam, de æterna diuinitate Λόγος seu Filij Dei, secundæ personæ Trinitatis, aduersus impias Arianorum & Samosatenicorum tam veterum quàm recentium corruptelas & calumnias, publicæ disputationi, ad declarandos qualescunq; studiorum meorum fructus, quorum gratiâ ex illustri Marpurg ad exteras Academiâs me missum intelligebam, proponerem. Illud quicquid est, Illustris. V. C. dedicare visum fuit, gratissimi vt esset indicium animi, pro ingentibus illis beneficijs, quibus Illustris. C. V. me clientem suum, indignum, studiaq; mea hæctenus est profecuta; rogans humilimè, clementi vultu hunc studij mei Theologici foetum vt adspiciat, eiusq; tenuitatem gratiæ & clementiæ suæ magnitudine subleuet; in posterum etiam beneuolentiâ suâ conatibus meis clementissimè nunquam nõ adesse ne dedignetur. Deus ter Opt. Max. C. V. venerandam canitiem, in Ecclesiæ suæ commodum & emolumentum, quàm diutissimè proroget, sospitet, beet. Huic Vni & Trino soli Deo, Illustris. V. C. me verò vtriq; commendo quàm humilimè. Script. Tubingæ, 25. d. Mart. An. incarnati τῷ λόγῳ. 1598.

Illustris. C. V.

Subiectissimus

M. Iohannes Victor,
Hessus.

1.
DE ΛΟΓΩ SEV FILIO DEI, CON-
TRA SAMOSATENIANOS ET
ARIANOS.

T H E S I S I.

MEMORABILIS EST ILLA SEN-
tentia Christi, Matth. II. v. 6. Beatus quisquis
non fuerit in me offensus; parum verò aut nun-
quam ab ijs ponderata, qui blasphemis suis doctri-
nis, de hoc ipso Christo eiusq; persona & naturis, Ecclesiam Dei
fædissimè quouis tempore dilacerârunt & conspurcârunt.

2. Quorum sanè ex numero præcipui olim fuère Paulus
Samosatenus & Arius, eorumq; Sectatores, aliquot adhuc Eu-
ropæ locis blasphemò ore impiam Patriarcharum suorum doctri-
nam eructantes.

3. Quod etsi non ijsdem semper tentauère machinis; in eo
tamen nunquam non conuenerunt, ut æternam Christi ad or-
cum condemnarent diuinitatem.

4. Ideoq; more planè sophistico clarissima Scripturæ S. testi-
monia, quorum præcipuum ferè in Ecclesia semper fuit habitum
I. Caput Euangelij Iohannis, in alienum ac impium, variumq;
interdum, Proteorum instar, detorsère sensum.

5. Quibus à corruptelis ac deprauationibus hæreticis, cum
diuinissimam illam Ioh. Euangelistæ doctrinam disputatione
hâc σὺν θεῷ simus liberaturi; etsi balbutiendo tantis in mysterijs
illud nobis faciundum, balbutiendo tamen, ut Bernhardus
monet, magnalia Domini etiam resonare debemus.

6. Primò igitur, antequam nostram agamus causam, gu-
stum prius aliquem sententiæ aduersariorum, Samosateni &
Arij, exhibebimus.

7. Annus agebatur Christi 270 circiter, quando monstrum
illud Antitrinitarium, P. Samosatenus, Episcopus Antioche-

nus, impiè docere cœpit; Ita vnum esse Deum, vt nulla in eo sit
 „ admittenda personarum realis distinctio, Christum verò com-
 „ munem fuisse hominem, in quo Verbum Patris habitauerit, si-
 „ cut in alio quouis propheta: tantum excellentiori modo in eo ope-
 „ ratum esse: ideoq; non naturâ, sed propter vnctionem gratia nec
 „ non Sanctificationem, Deum quendam temporalem esse, qui
 „ ante incarnationem non nisi idealiter in mente DEI exti-
 „ terit.

8. Videns verò plurimum se vrgeri Iohannis testimonio,
 varias eius commentus est corruptelas; Λόγος in hoc cap. non
 personam denotare, sed Ideam quandam & propositum in men-
 te patris, secundum quod, architecti instar, omnia condiderit,
 tandemq; iuxta decretū illud natum esse ex virgine Christum.

9. Recentiores eius sectatores hisce non contenti; per Λόγος
 apud Iohannem ipsum intellexerunt Christum nudum homi-
 nem, qui sic dicatur, non propter naturam aliquam diuinam,
 sed per accidens, quatenus mandatorum paternorum sit pro-
 locutor, nobisq; voluntatem patris Euangelio reuelarit.

10. ARIVS autem Alexandrinæ Ecclesiæ Presbyter, cum in
 Antiocheno Concilio Samosatensi doctrinam damnari videret,
 aliâ viâ Θεομαχίαρ illam aggressus est, circiter annum Domi-
 ni 320.

11. Nam Λόγος illum apud Iohannem personam & natu-
 ram diuinam subsistentem significare concedebat: quæ non so-
 lum ante incarnationem, sed etiam ante creationem reliquo-
 rum omnium extiterit: attamen vt ἡ ἰστορία ἡ τῶν ἰσχυρῶν ἐξ ἐν ὄντων,
 hoc est, vt creatura quædam, omnibus creaturis alijs propter
 naturam & officium, longè præstantior; Deus verò quòd natu-
 râ fuerit, aut ex substantia Patris genitus, eiq; consubstantia-
 lis & coæternus, pernegabat strenuè.

12. Eamque ob causam similiter Iohannis Euangelium im-
 pijs

propositum Dei ἀνθρώπου, nec etiam simpliciter Christum, qui, ut Ψιλὸς ἄνθρωπος seu nudus homo, Λόγος dicatur propter officium tantum prædicationis Euangelicæ.

20. Sed intelligimus secundam personam diuinitatis, quæ est Filius Dei, ab æterno à Patre genitus, in plenitudineq; temporis in mundum missus & homo factus, quò Euangelium ex sinu Patris nobis reuelaret & illustraret, victimaque fieret pro totius mundi peccatis.

21. Vbi notandum, personam hanc vocabulo isto non à Iohanne tantum, ut volunt aduersarij, sed etiam à Prophetis in V. T. indigitari, ut Genes. 1. Psal. 33. v. 6. Quamuis quæ in V. T. obscurius de eo dicta fuerant, à Iohanne explicentur clariùs.

22. Porro, cum ὑπόστασις seu personam nominamus, non qualitatem aliquam vel laruam histrionum intelligimus, sed substantiam indiuiduam, intelligentem, verè & per se subsistentem, incommunicabilem, quæ non sustentatur vel in alia vel ab alia.

23. DEI vocabulum ὁμώνυμον quidem est; quomodo tamen hæc disputatio accipi velimus, ipsa prædicati determinatio in questione posita satis innuit.

24. Hisce iam præmissis, institutum nostrum probandum est; Esse nimirum Λόγον illum personam subsistentem, quæ sit verus & æternus Deus

I. Argumentum ex v. 1. In principio erat Verbum.

25. Et quidem primò, ex 1. v. 1. cap. Ioh. sic colligimus: Λόγος est ab æterno, Ergo verus Deus est. Antecedens confirmatur ex Euangelistæ verbis: In principio erat Λόγος; quæ phrasia indicatio æternitatis est, innuens Λόγον in principio illo fuisse, quo cœperunt tempus, creataque omnia. Ante omnes igitur creaturas, hoc est, semper & nunquam non fuerit necesse est.

26. Vnde & contra Arium sic inferimus: Λόγος est ante omnes creaturas; Ergo creatura esse nequit. Antecedens constat ex Apostolo Paulo, Col. 1. v. 15. ubi appellatur πρῶτοτοκος (πρῶτος τῶν ἰσῶς) πᾶσης κτίσεως, hoc est, primogenitus omnis creaturae. Esai. 9. v. 6. Pater aeternitatis dicitur. 1. Iohan. 1. & 5. vita aeterna. Heb. 7. v. 3. sub typo Melchisedeci, nec initium dierum nec finem habere dicitur. Et quomodo creatura erit ille, qui creavit omnia? quod ipsum demonstrabitur paulò post.

27. Augustinus tract. 1. in Ioh. eleganter scribit: Quid ait Euangelista? In principio erat Verbum. Si erat, non est factum, ut ista omnia per ipsum fierent & sine ipso nihil.

28. Quid ad haec verò Samosatēnici? Ex falso suo principio: Per Λόγον Christum intelligi ut communem hominem, omnibus tamen creaturis alijs excellentiorem; quascunq; restes fingunt. Ita enim ex recentioribus Paraphrastes illorum in Iohannem annotat.

29. In principio; sc. praedicati à Christo Euangelij; huius enim determinationis esse vocem ἀρχὴν seu principij in omnibus ferè N. T. locis, ubi de Christo agitur, ut Ioh. 15. v. 27. Vos estis mecum à principio; Marcum etiam & Lucam eadem voce, eodemque sensu sua ordiri Euangelia; similiter accipi Aët. 11. v. 15. & 1. Ioh. 1. v. 1. quae de alio principio quàm praedicati à Christo Euangelij, intelligi nequeant.

30. Erat apud Deum. Proh Deum quàm cauteriatæ conscientiae hinc audias ab ijs expositiones?

I. Inquiunt, sic exponi posse: Erat sc. praedestinatione, promissione, typis & figuris.

II. Erat apud patrem sc. edoctus & sanctificatus.

III. Erat, h. e. Christus nobis Λόγος esse cæpit, quum Euangelium ex sinu Patris nobis attulit.

IIII. Erat apud patrem h. e. in principio illo praedicati
Euan-

Euangelij erat soli Patri notus; hominibus autem ut Messias tum adhuc ignotus. Ideoque Iohannem Baptistam dixisse Ioh. 1. v. 31. Ego non noueram eum, & v. 26. Stat in medio uestrum, quem vos nescitis. Vbi in primis operose probant; Esse apud aliquem, idem significare, quod alicui soli notum esse.

31. Nos quid hic dicemus aliud, quam illud cum Basilio Homil. in princip. Euangelij Ioh. Vtrum impietatem horum defleam, an verò inscitiam potius horream? Euangelium (addit) audi: In principio erat; quòd si erat in principio, quando non erat? &c.

32. Vocabulum autem Principij quod attinet, non diffitemur, illud esse ambiguum & multiplicis pro ratione locorum significationis.

33. Iam quicquid variarum significationum capax est, id ex loco ipso circumstantijsque eius, ubi sedem habet, determinari & explicari debet, non ex alijs locis, nisi re & analogia idem dixerint.

34. Proinde constanter negamus, vocem ἀρχὴν seu principij, eiusdem determinationis esse locis supra allegatis (posteriore tamen, 1. Ioh. 1. v. 1. excepto) cuius est hoc in loco Euangelij Iohannis.

35. Hic enim de λόγῳ absolute agitur, & de eius ESS E, quis fuerit ante incarnationem, & antequam diceretur, Christus homo: Illic verò de relatione temporaria.

36. Adhac si λόγος vitæ æternæ λόγος est, imò ipsa vita æterna; & si cum Deo patre creauit omnia; ab æterno quoque, ut Deum, illum fuisse necesse est.

37. Verba 1. Ioh. 1. v. 1. de eodem, quo hoc in loco, intelligenda esse principio, damus liberaliter. Quòd verò dicit, Apostolos λόγον illum, qui fuit à principio, vidisse ac manibus contrectasse, id de λόγῳ non simpliciter sed incarnato accipiendum dicimus.

dicimus. De hoc enim propter naturarum duarum diuinæ & humanae Unionem, nec non Idiomatum communicationem (quam Diabolico ore heretici isti Satanae inuentum nuncupant) ita loquitur.

38. Ex quibus omnibus nunc apparet, quàm ruinoso posita sint fundamento reliquorum verborum expositiones; Erat apud Deum.

39. Primam enim quod concernit, etsi non negemus, Christum ut Messiam fuisse præordinatum, promissum, varijsq; typis ac figuris in V. T. representatum; nihil tamen ad rem facit hoc in loco, ubi Λόγος absolutè sine assumpta humanitate describitur.

40. Num .n. ut ἀνυπόστατος seu reuera non subsistens quid, fuit antequam esset Abraham? Ioh. 8. v. 58. Aut num in typis tantum & promissionibus Iohannem Baptistam præcessit, quem ut homo aliàs secutus est? Ioh. 1. v. 15. Siquidem & Ioh. Baptista promissione ac præordinatione fuit in Testamento veteri Malach. 3. v. 1. Nec etiam lapides sustulissent Iudei, nisi Christus seipsum fecisset Deum dicendo, Ego & Pater unum sumus. Ioh. 10. v. 30.

41. Secunda expositio; Erat apud Patrem, sc. edoctus & sanctificatus; falsa est de Christo, cuiusq; etiam eius nature, tribuas.

42. Nam ut Λόγος seu secundum diuinam naturam, quâ Patri equalis est, nec sanctificari nec doceri potest; nec etiam ut homo simpliciter est edoctus vel sanctificatus, in principio demùm illo prædicati à se Euangelij, cum ab ipsa statim conceptione in utero matris sine mensura Spiritum S. acceperit, Ioh. 3. v. 34. Luc. 1. v. 35.

43. Tertia eidem erroris insistit linea, Λόγος erat h. e. Christus nobis Λόγος esse cæpit. I. Quia sine autoritate & ratione

B

ratione Scripturæ id dicitur. II. Pugnat cum textu; ubi simpliciter de Verbo dicitur: In principio erat: Et erat apud Deum. III. Verbum nobis fuit antequam ut homo predicaret Euangelium, quod supra probatum est.

44. Quarta, quam ut genuinam urgere videntur, facile etiam dissolvitur. I. Falsum, quod in principio illo prædicati à se Euangelij Deo Patri tantum notus fuerit. Ante Baptismum enim, Mariæ, Zachariæ, Iosepho, Simeoni, Annæ, Magis, Pastoribus, &c. revelatione diuina ut Messias fuit cognitus.

45. II. Deinde in ipso Baptismo, ubi prædicare Euangelium, nobisq; (secundum Samosatenarios) Λόγος esse cæpit, non solum Deo Patri, sed etiam Iohanni notus fuit, Matth. 3. v. 14. Quod verò dicit Ioh. 1. v. 30. non noueram eum; Id de facie & secundum carnem ante Baptismum intelligimus, in quo eum ex cælesti indicio cognouit, sicut legimus in eodem cap. 1. Ioh. v. 33.

46. III. Απαδέυτως & ineptè dicitur; apud aliquem esse, significare, Esse alicui soli notum; cum homines alij apud alios esse possint, & tamen non his tantum noti apud quos sunt; Et nouisse aliquem quis potest, qui tamen præsens non est.

47. Quomodo igitur Λόγος erat apud Patrem? Non certè, ut dictum est, præordinatione duntaxat & promissione, aut in Ideâ, nec etiam locali aliqua sessione, tempus & locum ad existentiam sui requirente. Erat enim Λόγος apud Deum Patrem, antequam hæc essent condita.

48. Sed potius Λόγος apud Deum Patrem ab æterno fuit, tanquam Persona apud Personam: (idem enim ἄρ̄ hic notat quod ὑφίστατο) & quidem summo eminentissimoq; præsentia gradu, in unitate nimirum essentia. Vnde in Patre, & in sinu Patris esse dicitur, Ioh. 1. v. 18. Ioh. 14. v. 10.

II. Argumentum ex v. 1. Deus erat Verbum.

49: Vocabulum Dei πολύσημον esse & æquiuocum extra
con-

controuersiam est; ideoq; ad hunc modum confirmationem institui-
tuimus. Λόγος aperte Deus dicitur. Ergo Deus est vel reuera,
vel nuncupatiuè tantum & equiuocè.

50. Et quidem hoc posterius assumunt, tum Samosateniani,
tum Ariani, Christum videlicet Λόγος, equiuocè Deum dici,
ratione sanctificationis, honoris, potestatis, gloriae & maiesta-
tis, a Deo Patre autore omnium, accepta. Vbi elogia illa, pro-
pter quae Deus dicatur, sesquipedalibus verbis cumulant; non
secus facientes, ac si quis hominem iugulet, & postea operosè or-
net Imaginem ipsius.

51. Ex remotione autem priorum Dei sic illi colligunt:

Qui propriè & univocè Deus est, is à nullo est factus, nec
constitutus, nec electus, nec praordinatus, nec sanctificatus à
quoquam, non exaltatus, nec alio etiam inferior &c.

Atqui Christus secundum Scripturas, est factus, constitu-
tus, &c.

Ergò propriè & univocè Deus non est.

52. Ad quae singula etsi responderi posset: nihil tamen bre-
uitatis studio reponimus aliud, quàm regulam illam perpetuo
Scripturae tenore, antiquitateque puriore confirmatam: Eo-
rum, quae in Scripturis de Christo praedicantur, alia
praedicantur de Persona eius secundum naturam diuinam,
alia secundum humanam solùm, alia deniq; secundum
vtramq; simul.

53. Posita verò de diuinitate τὸ Λόγος assertio, non est com-
mentum Antichristianum, (sicut calumniantur haeretici) quo
Christiana fides de unico vero Deo, qui sit SOLVS Pater,
funditus euertatur.

54. Vnum enim verum Deum, & quidem numero & essen-
tià unum, Ecclesia verè fidelium nunquam non affirmavit.
Ita verò unicum Deum essentià semper credidit, qui secundum

Scripturas Personis Trinus sit, Pater nimirum, qui ab eterno genuit Filium, qui dicitur Λόγος, & Spiritus S. ab utroque procedens. Et sic Vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in Vnitate, Catholica & S. S. Scripturarum autoritate veneratur: quemadmodum habet Symbolum Athanasij.

55. Quid enim aliud innuitur, quando Deus de Deo, Iehoua de Iehoua loquitur, Genes. 19. v. 24. Ierem. 23. v. 5. 6. Hof. 1. v. 7. quàm ut eo ipso Personarum in Vnitate Essentia indicetur pluralitas?

56. Et ne quis Personas illas putet esse innumerabiles, Scriptura illas disertè exprimit, Psal. 33. v. 6. Matth. 3. v. 16. 17. in Baptismo Christi. Matth. 28. v. 19. in Baptismi institutione. Ioh. 15. v. 26. Cùm venerit Paracletus quem ego mittam à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. 1. Ioh. 5. v. 7. Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Sanctus Spiritus; & hi tres vnum sunt.

57. Quibus testimonijs Trinitas non solum Personarum, Sed & earundem distinctio, eaq; realis (non tamen essentialis) nomina item, clarissimè euincuntur.

58. Licet autem hæc tam manifesta sint, ut vel Solis radio scripta videri possent, sicut Tertullianus loquitur, ita tamen occæcati sunt heretici, Philosophicisq; speculationibus turgidi, nihil planè ut videant. Vnde fit, ut Platonizando nimium (quod aiebat ille) piscatoriam perturbent simplicitatem, eamq; assequantur minimè.

59. Ceterum quòd Solus Pater, verus Deus dicitur Ioh. 17. v. 3. & 1. Corinth. 8. v. 6. certissima ibi est antiquitatis regula: Quando diuinitas opponitur creaturis seu Idolis, tunc vna Persona nominata non excludit alteram ab òμοθυμία diuinitatis; Cùm verò diuinitas sine respectu creaturarum ad intra, ut lo-
qui

qui solent, describitur, manifestè exclusiua reijcitur, ut Ioh. 16. v. 32. Ego non sum Solus, quia Pater mecum est. Et v. 15. Omnia quaecunq; habet Pater, mea sunt, &c.

60. Ad locum 1. Cor. 8. verbis Ambrosij respondemus: Sicut dicendo unum Dominum Iesum, non negavit Patrem esse Dominum; sic dicendo Patrem unum Deum, non negavit Christum esse Deum.

61. Nec tamen propterea duo vel tres Dii sunt essentielles, licet Pater sit verus Deus, Filius verus Deus, & Spiritus S. verus Deus.

62. DEI enim vocabulum dupliciter in Scripturis sumitur: Absolutè interdum seu θεῶν ὄνομα, quando ipsam diuinitatis essentiam, complectitur; Aliàs relatè seu ὑποστασιακῶς, differentiam Personalem in diuinitate significans, ut 1. Tim. 3. v. 16. Deus manifestatus est in carne.

63. Quo posteriore significatu sumitur, quoties Deus de Deo loquitur, seu Deus apud Deum esse dicitur, sicut hoc cap. 1. Ioh. v. 1. & alibi.

64. Falsà igitur hereticorum assumptione discussà, alterum conclusionis membrum nunc applicabimus. Λόγος Deus est, aut uniuocè aut equiuocè, Atqui non equiuocè, sicut ex precedentibus patet, Ergò uniuocè. Id quod probandum est ulterius, & quidem primò ex textus circumstantijs.

65. Quicumq; ita Deus est, ut ab aeterno apud Patrem fuerit, quiq; vita est & creator omnium; is uniuocè Deus est, non equiuocè.

Atqui Λόγος talis est Deus, Ergò &c.

66. Iam ex alijs Scripturae locis, institutum nostrum sic urgemus.

Qui est & dicitur Iehoua, verus Deus Israëlis, Filius Dei viui, Filius à Patre unigenitus, filius Dei proprius, cuius pro-

prius pater est Deus; is homo purus esse nequit, sed uniuocè verus naturâ & ὁσος ἀεί Deus est.

Atqui Christus Λόγος

Iehoua est & dicitur 1. Corinth. 10. v. 9. ex Num. 14. v. 22. & cap. 21. v. 5. 6. Ioh. 12. v. 41. Ex Esai. 6. v. 1. 3. & 5. Luc. 2. v. 34. & 1. Pet. 2. v. 7. Ex Esai. 8. v. 13. & 14. Philip. 2. v. 10. Ex Esai. 45. v. 23. Quibus in locis quod Propheta de vero pronunciauerunt Iehoua, id Apostoli & Euangelistæ expresse ad Christum retulerunt; sicut collatio locorum luculenter monstrat.

DEVS est & dicitur, & quidem verus, 1. Ioh. 1. v. 20. Deus benedictus in secula, Rom. 9. Deus Israël Malach. 3. v. 1. Zach. 12. v. 10. Esai. 41. v. 4. Psal. 97. v. 7. Vbi, quæ de vero Deo Israël dicuntur, Apostoli & Euangelistæ de Christo pronunciauerunt, Luc. 1. v. 76. Ioh. 19. v. 37. Apoc. 1. v. 17. Heb. 1. v. 6. Et notandum; quòd ne ipsi quidem Samosatiani ac Seruetiani negare audeant, per Deum Israël non nisi verum Deum intelligi.

FILIVS Dei est & dicitur, non ut credentes per vios Dei op seu adoptionem, sed talis, qui est adorandus & osculandus ab omnibus; potestatem habens in se sperantes saluandi, Psal. 2. v. 7. & vlt. Unigenitus Patris Ioh. 3. v. 16. & 1. v. 14. Filius Dei proprius, Rom. 8. v. 32. Aequalis Patri Philip. 2. v. 6. Et Ioh. 5. v. 18. Vbi sic legimus: Propter hoc ergò magis querebant eum Iudæi interficere, quòd Patrem proprium dicebat Deum, equalem seipsum faciens Deo.

Ergo naturâ seu essentiâ verus Deus sit necesse est, non nudus homo, qui hisce insigniatur nominibus propter finitam aliquam communicatam potentiam vel sanctificationem & officij dignitatem.

III. Argu-

III. Argumentum, à creatione ex v. 3. & 10. Omnia per ipsum facta sunt, & sine eo factum est nihil, quod factum est. Mundus per eum factus est.

67. Ἀξιόλογον ἐστὶν *Scripturæ pronunciatum; Solius veri Dei esse creationem cæli & terræ, omniumq; creaturarum, Esai. 44. v. 24. pereant Dii, qui non fecerunt cælum & terram, Ierem. 10. v. 11.*

68. Iam autem Christo Λόγῳ hoc solius veri Dei opus multis *Scripturæ locis adscribitur, ut hoc in loco, Ioh. 1. v. 3. & 10. Coloss. 1. v. 16. Heb. 1. v. 2. Vbi Christo attribuitur, quod Dauid Psal. 102. v. 26. de vero Deo Israelis tanquam omnium creatore dixerat.*

69. Et hoc est argumentum illud, in quo destruendo coniunctis desudant viribus omnes ferè Antitrinitarij Χρισόμαχοι; plurimum triumphantes distinctione quadam, Inter creationem primam seu externam, & secundam, internam, quæ dicitur reparatio, renouatio seu recreatio.

70. Illam solius veri Dei propriam esse aiunt: nec Christo sine iniuriâ adscribi posse, qui se nunquam creatorem talem appellarit; cuiusq; in creationis historia à Mose nulla fiat mentio.

71. Hanc verò tantum attribui Christo, 2. Corinth. 5. v. 17. Ephes. 1. v. 10. Coloss. 1. v. 20. Act. 3. v. 21. eamque omnibus illis locis intelligendam, ubi creâsse aliquid Christus dicitur.

72. Bona quidem hæc est distinctio; in applicatione autem vafritiem habet, non veritatem.

73. I. A particulari est argumentatio. Non enim sequitur, isto in loco creatio, quæ Christo tribuitur, pro renouatione sumitur: Ergo & hoc in loco.

74. II. Manifestum est ex verbis Ioh. & Pauli Coloss. 1. Sermonem illis esse de creatione prima externa. Omnia enim, inquit Paulus, per ipsum creata sunt, quæ in cælis sunt & quæ in terra, visibi-

visibilia & inuisibilia. Omnia autem ista nunquam sunt recreata; & quidem Angeli boni recreatione eiusmodi spiritali non habuerunt opus.

75. III. Pugnat cum scopo Apostoli Pauli. Vult enim probare, Λόγος fuisse ante omnes creaturas, quia in ipso sint omnia condita.

76. IV. Non sequitur; Λόγος est reparator, Ergo non Creator. Quin potius ut renouatio, tanquam opus Trinitatis ad extra, communis est trium personarum diuinitatis; ita & creatio.

77. V. Ut maximè locis illis, (quod tamen non concedimus) aliqua intelligenda esset reparatio; illa tamen aequè verè opus diuinum est ac ipsa Creatio. Quod Augustinus quoque agnouit scribens: Non minoris potentiae erat recreare hominem quàm creare. Et Iustinus: Eiusdem (Λόγος Filij Dei) erat ἀναπλασις, cuius fuerat πλάσις; Eiusdem erat ἀνακτίσις, cuius fuerat κτίσις, inquit Athanasius.

78. VI. Et quomodo Mundus non cognouit Λόγος, v. 10. Si per eum mundus est factus h. e. renouatus? Cùm vera renouatio saluifica cognitione nunquam destituta sit?

79. VII. Locum 2. Cor. 5. quod attinet, non negamus eum de spiritali creatione seu renouatione debere accipi, sicut συνέφρα seu coherentia textus illius satis indicat. Hic verò circumstantiae verborum requirunt aliud.

80. VIII. Præterea falsum est, Λόγος tanquam creatoris in V. T. nullam mentionem fieri. Quid enim aliud volunt Moses Genes. 1. & David Psal. 33. cùm dicunt; Deum dicendo seu Verbo creasse omnia?

81. Quid? quòd ipse Λόγος & filius Dei in V. T. se creatorem appellauit, Esai. 43. v. 1. 3. & 24. Ego Iehouah Deus tuus, Creator tuus, Saluator tuus, &c. Seruire me fecisti in peccatis tuis; quæ certè de Deo Patre nequeunt intelligi.

82. Qua

82. Qua de causa infirmitatem argumenti huius animadvertentes Ariani, effugium quaesivere aliud: posse nimirum Λόγος primam etiam adscribi creationem, non autem principaliter sed instrumentaliter; idque Iohannem innuere vocabulo per, Διὰ; omnia per ipsum facta sunt.

83. Quod tamen argumentum verè etiam ficulneum est. Quomodo enim Λόγος, qui Arianis creatura est, in consortium creationis, operis solius Dei proprii, recipietur?

84. Atqui, quaecumque facit Pater, hæc Filius similiter facit, Ioh. 5. v. 19. Hinc Apoc. 1. v. 8. Α & Ω dicitur, principium & finis. Quid n̄ igitur & omnium princeps causa?

85. Etsi verò nonnulli ita distinguant, ut præpositionem E X notam Dei Patris constituent, P E R notam Filij, I N verò notam Spiritus Sancti.

86. Attamen ne isthæc fidei nostræ obesse possent, Scriptura promiscuè vocabulis illis utitur. Patri enim tribuit particulam, Per quem 1. Cor. 1. v. 9. Fidelis Deus, per quem vocati estis. De Filio & S. S. ponit Ex quo, ut, Ioh. 1. v. 16. Ex plenitudine eius nos omnes accepimus. Cap. 16. Spiritus veritatis ex meo accipiet. Matth. 1. v. 20., quod in ea genitum, è Spiritu S. est. Ioh. 3. quod natum est ex Spiritu &c. De eodem usurpatur P E R 1. Cor. 2. Nobis Deus revelavit per Spiritum suum.

87. Diciturque Pater P E R Filium creare omnia, Scripturâ interprete, quod ipse sit virtus & sapientia Patris, 1. Corinth. 1. v. 24.

IV. Argumentum ex v. 4 & 9. In ipso vita erat & vita erat Lux hominum. Erat Lux illa vera, quæ illuminat omnem hominem, &c.

88. Λόγος est ipsa vita, & quidem aeterna 1. Ioh. 5. v. 20. Et quemadmodum Pater habet vitam in semetipso, ita & Filio dedit vitam habere in semetipso. Et sicut Pater suscitatur

C

tuos

tuos, ita & filius, Ioh. 5. v. 21. 26. Omnia in ipso constant Coloss. 1. v. 17. Ipse est Saluator noster Tit. 2. v. 13. extra quem non est salus, Act. 4. v. 12. Ipse est lux vera, qua illuminat omnem hominem, Ioh. 1. v. 9.

89. Hec autem quia solius veri Dei attributa sunt; nemo pius negabit, Λόγος esse verum Deum.

90. Vnde quoque intelligimus, quomodo accipiendum sit, quod v. 4. dicitur: In Λόγος erat vita: Non certe sicut in nobis vel creaturis alijs vita est, qua tota à Deo dependet; quo subtrahente spiritum, ne ad momentum possumus subsistere, Act. 17. v. 28. Sed potius summo & perfectissimo gradu, ut nimirum sit ipsa vita essentialiter, vita aeterna, ipsa lux vera &c.

91. Non tamen absolute & essentialiter sibi ipsi tantum lux est & vita, sed relate etiam respectu hominum, quos illuminat & viuificat. Est enim summum perfectissimumque bonum, ideoque sui ipsius communicatum.

92. Hinc Chrysostomus: Quemadmodum in fonte, qui generat abyssos, & in nullo minoratur fons: Ita in Christo vita est omnium, quia cum omnia viuere faciat, non tamen minus ille vita est, omniumque rerum vitam ex seipso, ut perenni fonte, diffundit.

93. Licet autem Apostoli omnesque fideles Christi ministri luminaria sint, et Saluatores suorum auditorum, Matt. 5. v. 14. 1. Timoth. 4. v. 16. Diuersissima tamen de causa illis hoc attribuitur, adeo ut in collatione cum Christo Iohannes Baptista lux esse negetur, sed qui testimonium perhibeat de lumine. Hinc Christus Heb. 1. v. 3. ita Saluator noster dicitur, ut purgationem peccatorum per semetipsum fecerit: quod de homine alio, quamuis sanctissimo, dicere nefas est.

94. Corruit igitur sua sponte Sarnosatenorum expositio; Christum Λόγος vitam & lucem dici effectiue tantum; item diuinam

uinitatem quidem esse, sed communicatione duntaxat operationum, non essentia.

95. Plura veri Dei attributa passim Scriptura Christo tribuit, ut omniscientiam, Iohan. 21. v. 17. Coloss. 2. v. 3. Omnipresenciam, Matth. 28. v. 20. Cultum adorationis, Psal. 97. v. 7. Heb. 1. v. 6. 1. Cor. 1. v. 2. Philip. 2. v. 10. Act. 7. v. 59.

96. Ex quibus omnibus firmissimè aeterna eius adstruitur Deitas. Sed hac primoribus saltem attigisse labris, erit fortasse sufficiens.

V. Argumentum ex v. 14. Verbum caro factum est.

97. Hic alius est aries, quo pij Ecclesiae Dd. deliria Samosatensium quouis tempore concusserunt fortiter.

98. Principium enim cum esset olim Samosateni ac postea Seruetai; Λόγος hic significare non personam vel naturam subsistentem, sed Ideam quandam & propositum Patris, quod non aliter ab οὐσία eius differat, quam bonitas, sapientia &c. Secundum quod omnia condiderit, secundum quod etiam Christus ex Virgine natus sit; & quod ideò Iohannes Euangelium sic exorsus sit, ut doceret, illud non esse humanum inuentum, sed aeternum hoc fuisse Dei propositum, mittere eiusmodi Messiam ac Doctorem, qui voluntatem suam nobis annuntiaret.

99. Facile ista dissoluebantur ab orthodoxis Patribus ex ipso Iohannis contextu, clarissimèque eius coherentia. Nam cum pluribus attributis Λόγος illum descripsisset; tandem de eo inquit: Et Λόγος & caro factus est. Non ait; Christus natus est secundum Λόγος seu Ideam aliquam ac propositum Patris; sed ipse ille Λόγος & caro factus est.

100. Sin verò Λόγος & tanquam Idea Patris fuit ipse Pater; quero, quomodo caro factus sit, cum Deum Patrem incarnatum dicere, vel ipsis Samosatenicis sit religio?

101. Si item Cogitatio est seu Idea Patris, quæ ab essentia Patris realiter non distinguatur; quomodo quæso Pater Λόγου hunc suum Idealem Christo tempore prædicati Euangelij dicitur inspirasse, quò miracula in ipso, sicut & in alijs sanctis, quamvis excellentiori modo, operaretur? Quomodo Verbum venisse, & in Iesu homine inhabitasse dicitur? Nam & hoc Samosatenum docuisse olim, annotatum legimus.

102. Horum claritatem cum moderni viderent Samosatenci, unguemq;, quod dicitur, in ulcere persentiscerent; leniori viâ patrocinium Patriarcharum suorum susceperunt, sequentibus principijs.

» 103. I. Λόγου ante incarnationem non nisi idealiter in mente
 » Dei extitisse. II. Per Λόγου autem apud Iohannem Personam
 » posse intelligi, ipsum videlicet Christum, qui sit communis ho-
 » mo, unâ naturâ, humanâ, constans: cui tamen communicata
 » sit diuinitas, cuius gratiâ edere posset miracula, mandataq;, Pa-
 » tris rectè proloqui; ideoq;, Λόγου à Iohanne fuisse appellatum.

104. Hisce innixi principijs, duplicem verborum illorum: Verbum caro factum est: extruxerunt expositionem.

» 105. I. Verbum, h. e. Christus; Caro, h. e. homo abiectus &
 » vilis; Factum est, h. e. erat. Carnis enim vocabulum sæpè in
 » Scripturis significare hominem abiectum; vocem verò ἐγένετο
 » sæpissimè per erat vel fuit explicari.

» 106. II. Retento verbo, Factum est, sic exponunt: Verbum,
 » h. e. Christus; cum esset primarius Doctor & Deus, qui multa
 » ederet miracula; factum tamen est caro, h. e. homo vilis, imò
 » maledictum pro nobis; habitavit nobiscum; Et licet mundi hu-
 » ius hominibus contemptus fuerit, nos tamen (Apostoli) vidi-
 » mus gloriam eius in omni diuinarum virtutum genere.

107. Quæ certè misera est loci huius clarissimi carnificina;
 quam tamen Scripturâ fundatam esse clamitant. Sed ut, qui
 putres

putres parietes albo illinunt tectorio; ita illi adumbratâ quadam veritatis similitudine, pingunt mendacium: sicut eleganter scribit Chrysoſt. homil. 67. in Matth.

108. Probent enim Λόγος significare Christum, ut nudum hominem; probent in Christo unicam tantum naturam esse.

109. Nos verò satis superq̄ demonstrauimus, significare naturam diuinam verè subsistentem, quæ reuera Deus sit. Nam qui Deus est & quidem ab aeterno, qui creauit omnia, qui est ipsa vita &c. is homo nudus esse nequit. Atqui Christus, quâ Λόγος, Deus est, aeternus, qui creauit omnia &c. sicut supra probatum; Ergo &c.

110. Rursum; Si Λόγος ab aeterno ut diuina natura verè subsistens extitit, quod similiter supra probauimus; utiq̄ homo abiectus vel maledictum pro nobis fieri non potuit, homo priusquam fieret. Subiectum namq̄ requirunt accidentia.

111. Propterea propriissimus verborum illorum sensus est, quod Λόγος ille, qui ab aeterno apud Patrem fuit, unigenitus Patris, Deus verus de Deo verò, sub plenitudinem temporis carnem assumpsit & homo factus sit perfectus, animâ & corpore constans. Id enim Caro Hebraeo Idiome significat.

112. Tametsi verò non negemus, Christum in diebus infirmitatum carnis fuisse hominem vilem & abiectum, instar vermis, Psal. 21. v. 7. imò factum etiam pro nobis maledictum Gal. 3. v. 13. hæc tamen non est loci huius principalis intentio.

113. Certum enim est, carnis vocabulum de homine sumtum, in Scriptura V. & N. Testamenti principaliter significare substantiam, seu Personam corpore & anima constantem: deinde etiam connotare qualitates, quæ subiecto illi insunt.

114. Eadem est ratio verbi græci ἐγένετο, quod in predicto loco Iohannis propriè notat factum esse; Esse autem deinde connotat. Quod enim factum est, illud esse necessum est, nisi statim post γένεσις perierit.

115. Ideò accuratè Iohannem distinxisse videmus inter vocabulum ἄρ, quo simplex ESSE Dei Verbi seu Λόγος notatur. Et, inter ἐγένετο, quo Verbum aliquid factum esse, quod prius non erat, significatur.

116. Horum igitur inuicta cum sit Veritas, hæreticorum strophas planè destruens; ad calumnias se conuertunt, quòd sc. duplicem fabricemus Christum, quorum vnus sit æternus, immortalis, Patri æqualis, &c. alter temporalis, mortalis, patreque inferior.

117. Atqui piè & constanter credimus ac confitemur; Duas naturas in Christo, diuinam & humanam, ineffabili Vnione ita vniri, vt humana nequaquam peculiarem Personam vel Christum constituat, sed quòd in ipsam τὸν Λόγος seu Filij Dei ὑπόστασιν assumpta, vna cum illo sit Persona, vnus Christus, perfectus Deus, sineq; peccato perfectus homo.

118. Vbi nec conuersionem aliquam vel transubstantiationem summo huic incarnationis τὸν Λόγος mysterio affingimus, sed cum Athanasio dicimus: Λόγος carnem factum non conuersione Deitatis in humanitatem, sed assumptione humanitatis in Deum. Cum Athanasio iterum, Damasceno, Patribusque 636. Chalced. Concilij, duas illas in vno Christo naturas, ἀσυγχύτως, ἀσπέντως, ἀχωρίτως, ἀδιαιρέτως ἢ ἀδιατάτως, incòfuse, incòuertibiliter, inseparabiliter, indiuisè & indistanter agnoscimus, vnitas, nec tamen ἀκοινωνήτως πάντως ἑαυτῶν, h. e. quæ nullam prorsus inter se communicationem habeant.

119. Et hoc ipsum est adorandum illud pietatis mysterium, de quo Apostolus loquitur, 1. Timoth. 3. v. 16. quòd Deus in carne manifestatus est.

120. Cuius operis ac mysterij finis erat sanè maximus. Talem enim Personam, quæ θεοῦ ἕνεκα esset, opus redemptionis nostræ requirebat. Sicut eleganter illud Augustinus exprimit
Serm.

Serm. 33. de temp. Tali auxilio, inquit, indigebat natura nostra & causa, ut reparare genus humanum nec sine maiestate posset humilitas, nec sine humilitate maiestas.

121. *Et quidem ab illa Persona, in cuius unitatem & νοικωνία assumpta est caro ista, omnis dependet pretij pro peccatis nostris sufficientia.*

122. *Verum de Vnione ista duarum naturarum in Christo eiusq; fructu, differendi locus erit alius.*

123. *Haecenus igitur aeternam τὸ λόγῳ Filij Dei adstruximus diuinitatem: quantumque in mysterijs hisce fieri potest, à Samosatensianorum nec non Arianorum corruptelis, diuinissimam Iohannis Euangelistae doctrinam vindicauimus.*

VNI DEO Patri; Vni Domino, filio sempiterno; vni Spiritui sancto, sit gloria, laus & honor in perpetuum.

PIETATE, DOCTRINA, ET
VIRTUTE PRÆSTANTISSIMO,
DN. M. IOANNI VIETORI,
amico suo exoptatissimo.

Anagramma:

M. IOANNES VIETOR.
ORE, ANIMO, ET NISV.

Tot fidei species iam sunt, quot in orbe figuræ,
Velle suum cuiq; est, est sua cuiq; fides.
Non tamen illa fides, superas quæ ducit ad oras,
Indubium pandit quæq; salutis iter.
Nam Deus vnus vt est, vt & vna Ecclesia, vt vnus
Baptismus: sic est vnica vera fides.
Vnica vera fides primæui ab origine mundi,
Semper, heri, ac hodie, quæ fuit, est, & erit.
Quæ fuit, est, & erit via regia: dextra Charybdis
Hic via, mox illic Scylla sinistra via.

Tu

Tu medio incedis, Vietor doctissime, gressu,
 Ad Verbi normam iudiciumq; sacri:
 Quamq; tibi monstrat sanctissimus ille IOANNES
 IOHANNI: hæc vna est, hæc via recta tibi.
 Hanc ORE, hanc ANIMO, ET NISV dexterrimus omni
 Saluificam sequeris, quæ patet vna, viam.
 Egregios animi cornu fers diuite fructus
 Publicaq; ingenij das documenta tui.
 Quid dico? ORE, ANIMO, ET NISV dexterrimus omni
 Miles es, in castris intrepidusq; sacris:
 Iudice me, magnum est, animi præcellere donis
 Theologum, magnum est, ore fauente loqui:
 Maius at: ORE, ANIMO, ET NISV feliciter omni
 Versari in castris, Theologia, tuis.
 Maeste animo, VIETOR, Iuuenis præclare, Ioannis
 Rebus digne Ducis, nomine digne tui:
 Et Verbo Domini, sacrisq; innitere rebus,
 Hasiaci quondam magna columna soli.

Am. & mem. e. fecit

*M. Ioh. Erhard. Cellius, Rector
 Contub. Tub.*

F I N I S.

ad 6

99 A 6906

ULB Halle 3
002 633 388

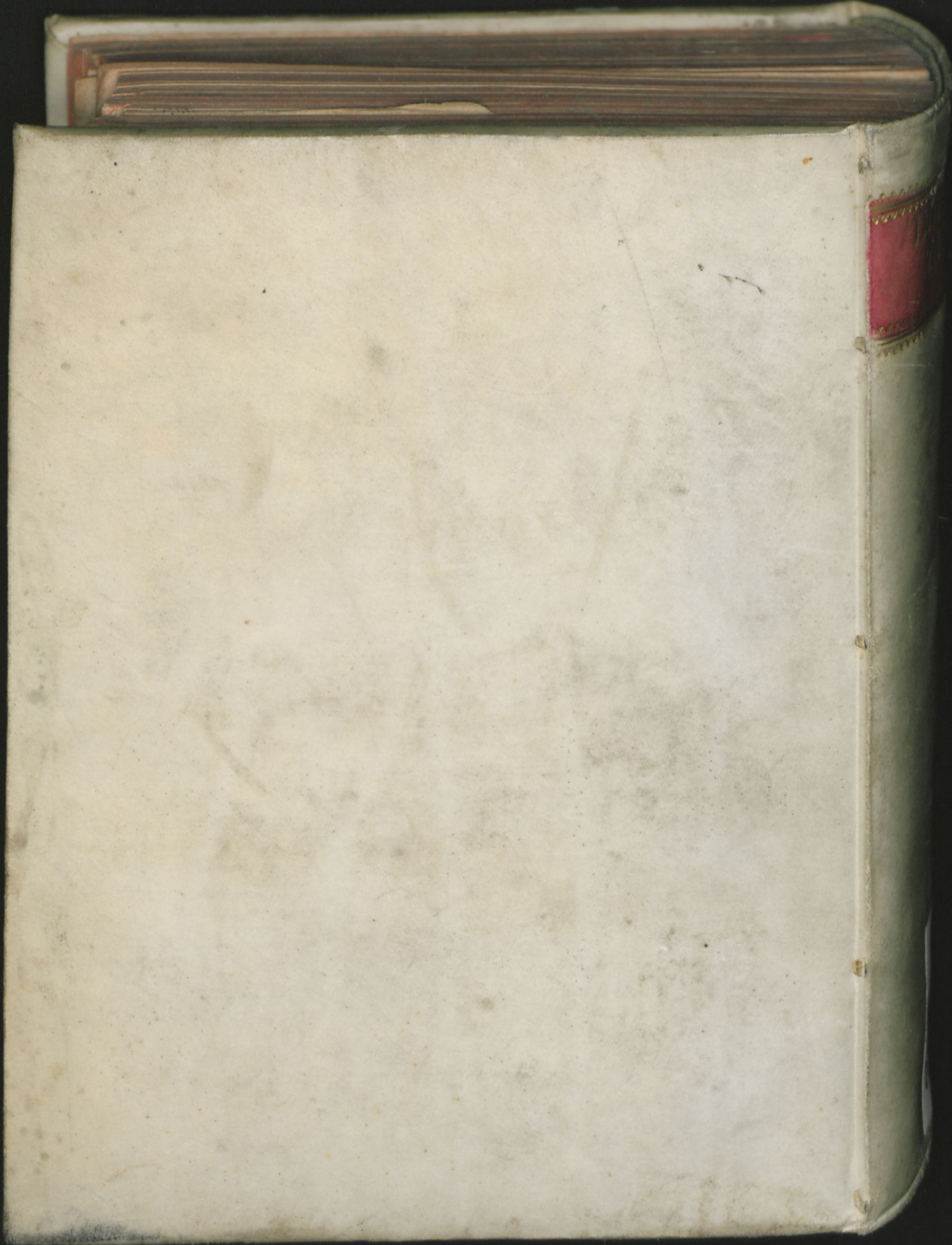
50

6

VD17

Rehe 0

Disputatio
 SEV FILIO DEI
 desumpta, strophisq; & calumnijs
 inorum nec non Arianorum
 opposita;

Q V A M,
 o cuius causa agitur,
 PRÆSIDIO
 E R E N D I
 R I S S I M I V I R I,
 GERLACHII, S. S. THEO-
 gensi Doctoris ac Professoris celeberrimi, pro-
 fessici, Praeceptoris sui honorandi, exercitij
 ἐδὲν ἀδελφῶν, in Aulanoua ultimo
 Martij, hora sexta, respon-
 debit

N N E S V I E T O R
 Alsfeldianus, Hessus.

V B I N G A,
 Georgij Gruppenbachij,
 ANNO 1598.

Handwritten notes in cursive script at the bottom of the page.